

Vuistdik boek over Gemertse commandeur

Harvey Otten verbindt historie en fantasie in roman over Ambrosius van Virmundt

De meeste Gemertenaren zullen de Virmundtstraat wel kennen, maar er zijn er weinig die weten wie er schuilgaat achter de naamgever van deze straat. Harvey Otten brengt daar verandering in met zijn historische roman over deze voor Gemert belangwekkende figuur. Ambrosius van Virmundt reisde in de 17e eeuw in het door oorlogen geteisterde Europa. In die zin was hij een Europeaan. Tegelijkertijd was hij Gimmers. Hij woonde vierentwintig jaar in het Gemertse kasteel.

Als Harvey Otten vroeger uit het raam van zijn ouderlijke woning keek, zag hij het Gemertse kasteel en de kerk. Dat hij daarmee als vanzelf belangstelling kreeg voor de geschiedenis van Gemert lijkt voor de hand te liggen. Toeval of niet: zijn oom Ad Otten die in hetzelfde huis aan het Ridderplein opgroeide kennen we als iemand met een niet aflatende ijver om de geschiedenis van Gemert over het voetlicht te brengen.

Architect

Harvey Otten studeerde aan de TU van Eindhoven en vertrok later naar Amsterdam waar hij een architectenbureau opzette. Zijn vrije tijd vult hij onder meer in met schrijven. Vijf jaar geleden besloot hij een boek te schrijven over een commandeur van Gemert. Hij had daarvoor iedere willekeurig commandeur als hoofdpersoon

Auteur Harvey Otten in de naar de hoofdpersoon in zijn boek genoemde Virmundtstraat. (Foto Paul Verhees)

kunnen nemen, maar kwam uit bij Ambrosius van Virmundt omdat hij een goed gevoel kreeg bij die naam.

“Ik vind het een sterke naam. Sterker dan die van bijvoorbeeld Wassenaar of Van Loë. Virmundt sprong er voor mij uit,” zegt Otten. Dat zijn gevoel hem niet bedroog, bleek toen hij zijn zoektocht begon naar het leven van Virmundt, die is geboren ergens in de jaren tussen 1613 en 1617 en overleed in 1684. “Ik bleek met hem precies in de tijd te zitten waarin Gemert zijn zelfstandigheid terugkreeg na veertien jaar Staatse overheersing.” In februari 1648 verkwanselde de toenmalige commandeur Van Hoensbroek de commanderij Gemert. Met behulp van vijfhonderd ruiters en soldaten van het Hollandse garnizoen werd Gemert ingenomen. Een half jaar later verjoegen de Staatsen alle priesters in de Meierij en Gemert en droegen de kerken over aan de protestanten. Van Hoensbroek liet zich in Gemert zelden nog zien. Hij leefde met zijn maîtresse in Den Haag.

Relevant

Veertien jaar later kreeg de Duitse Orde Gemert weer terug. Dan komt de naam van de Gemertse commandeur Ambrosius van Virmundt als relevant persoon tevoorschijn. Zijn handtekening staat op het soevereiniteitsakkoord van 14 juni 1662 waarop ook de handtekening prijkt van Johan de Witt, raadspensionaris van het gewest Holland en daarmee de belangrijkste politicus van de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden. Voorgaande geschiedenis is als historisch gegeven vaker beschreven. De verdienste van Harvey Otten schuilt in het feit dat hij laat zien waar een commandeur als Virmundt vandaan kwam, uit

wat voor familie hij stamde en wat hij nou eigenlijk voorstelde.

Met het boek van Otten, die tijdens zijn speurtocht diep graaft in Duitse bronnen, wandel je als lezer door de geschiedenis van het Heilige Roomse Rijk, waaraan de Duitse Orde gelieerd is. Het is een Europese geschiedenis vol oorlog en geweld. De vader van Ambrosius, Johann van Virmundt (1581-1632), was een generaal-majoor die in naam van de Katholieke Liga vocht tegen alles en iedereen. Zelf kwam hij op een gewelddadige manier om het leven. Een Franse kolonel joeg hem een kogel door het lijf.

Met een imposante literatuurlijst laat Otten zien waar hij de inspiratie voor zijn boek vandaan haalde. Eén bron staat hem in het bijzonder bij. Het betreft het boek Alvera von Virmond, Biographie eines heiligmäßigen Lebens, waarin het leven van een jongere zus van Ambrosius wordt beschreven. Zij was prioeres van een klooster in Gulik. Een gelukkig leven was haar niet beschoren. Zij geselde zichzelf en stierf een zelfgekozen hongerdood ter meerdere eer en glorie van de Almachtige God. Voor Otten vormen dergelijke bijzondere historische feiten een uitgelezen kans om als romancier aan de slag te gaan. Hij verbindt de historie met zijn fantasie en laat, in het geval van Alvera, de machteloosheid van Ambrosius Virmundt voelen tegenover zoveel levenshaat.

Het boek staat vol met dergelijke literaire verbindingen. In een van de hoofdstukken beschrijft Otten de bestorming van de stad Calbe. Uit historisch onderzoek blijkt dat er tijdens de chaos van die slachtpartij een adellijk kind is gered dat later trouwde met een Zweedse generaal. In het

Harvey Otten kijkt vanuit zijn ouderlijke woning aan het Ridderplein uit op het kasteel waar Ambrosius van Virmundt in de zestiende eeuw de scepter zwaaide. (Foto Paul Verhees)

van een edelmoedige en eerbare ridder. De basis van die karakterisering is

boek redt Ambrosius het kind. Of hij dat daadwerkelijk gedaan heeft, is onwaarschijnlijk. Feit is dat Ambrosius erbij was toen zijn vader Johann de stad platbrandde.

Feiten en fantasie

Otten zegt dat negentig procent van zijn boek is gebaseerd op historische feiten en dat tien procent is ontsproten aan zijn fantasie. Uit de literatuurlijst blijkt dat hij niet over een nacht ijs is gegaan. Alles wat hij leest kan tot inspiratie leiden ter vervolmaking van zijn historische roman. Zo schrijft hij over de spraakverwarring binnen de keizerlijke troepen van het Heilige Roomse Rijk met huurlingen uit alle windstreken. Hij parafraseert daarbij op een uitspraak van Karel V, zoals die is opgetekend in de memoires van Guillaume van Male. 'De keizerlijke familie spreekt Spaans tot God, Italiaans met vrouwen, Frans onder mannen en Duits tegen hun paard'. Een romanschrijver kan met de hoofdpersoon en de figuranten in zijn boek alle kanten op. Otten kiest ervoor om Ambrosius het karakter te geven

het grafschrift waarvan de Latijnse tekst in 1844 is opgetekend. Daarin wordt Virmundt bestempeld als een zachtmoedige man, deugdzaam, 'vader van de armen, voogd van de wezen.' Voor Gemertenaren uit de negentiende eeuw was dat trouwens geen reden hem op het schild te hijsen. Zij ruimden zijn graf in de kerk inclusief het lovende grafschrift. Niets is er van hem in de Gemertse kerk – die hij evenals het kasteel renoveerde – terug te vinden. Lange tijd moest hij het doen met een straatnaam. Nu is daar dus een vuistdikke historische roman bijgekomen.

Schrijver: **Harvey Otten**

Titel: **Virmundt**

Uitgeverij: **Olivia Media**
448 pagina's

Prijs: **22,50 euro**

Het boek is te koop bij boekhandel Wijn en in de webshop van de heemkundekring die op internet te bereiken is via de link www.heemkundekringgemert.nl/product/virmundt/.

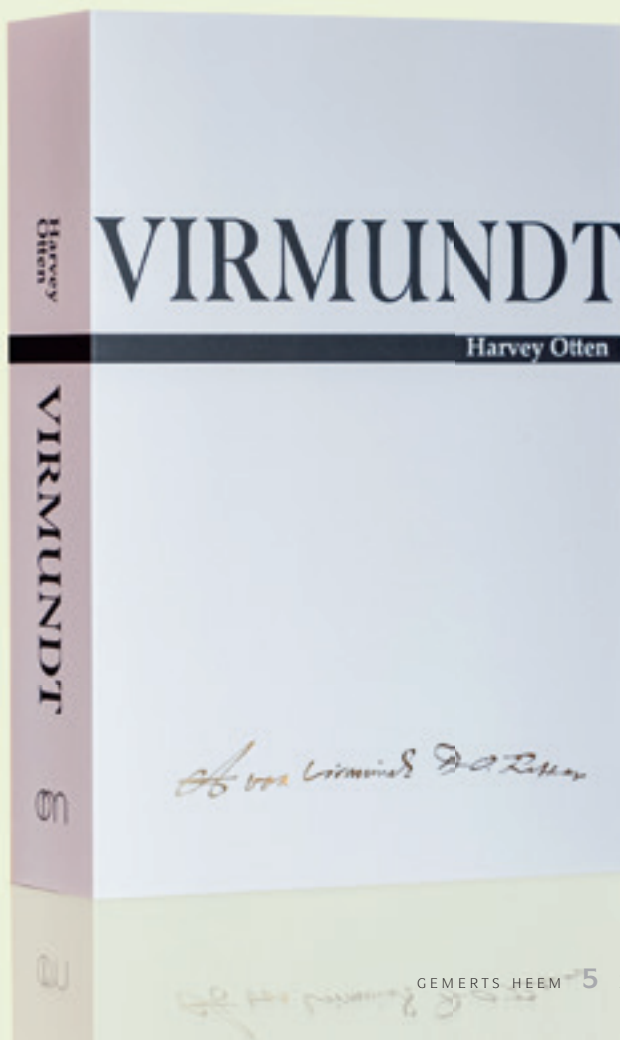

Wat vindt Ad Otten ervan

Ad Otten ervoer het als een 'heel bijzondere verrassing' toen zijn neef Harvey hem vertelde dat hij een roman over Virmundt bijna had afgerond. "Ik wist er niks van en had ook niks verwacht", vertelt Ad, "maar ik ben zeer onder de indruk. Ik heb het boek in een adem uitgelezen."

Volgens Ad is er over Virmundt nog niet veel geschreven. Omdat Harvey veel Duitse bronnen gebruikt komen er zaken aan het licht die in Gemert onbekend waren, vooral omdat hij Ambrosius van Virmundt en zijn familie plaatst in de brede Europese geschiedenis

"Ik dacht in eerste instantie ook: wat moet ik met een roman. Maar ik sta ervan te kijken hoe hij historische fragmenten verwerkt in zijn boek. Door het verhaal in een romanvorm te gieten, maakt hij het verhaal sluitend. Hij ziet de betrekkelijkheid daarvan ook wel in, maar hij legt er ook verantwoording over af. Ik vind het een geweldige prestatie."

Over het boek

De historische roman Virmundt bestaat uit 28 hoofdstukken met telkens als uitgangspunt een plaatsnaam waar de gebeurtenissen zich afspelen. Elk hoofdstuk wordt voorafgegaan door een historische verantwoording. Om de lezer van Gemerts Heem een indruk te geven van de werkwijze van Harvey Otten volgt op de volgende pagina's in de opmaak van het boek een deel van het hoofdstuk over Gemert.

*Het boek over Ambrosius Virmundt zal in Gemertse boekenkasten niet misstaan.
(Foto Paul Verhees)*

1660

Gemert

De vrije rijksheerlijkheid Gemert staat sinds 1657 formeel onder gezag van de plaatsvervangend stadhouder Ambrosius van Virmundt. Na de vrede van Münster heeft de Republiek der Nederlanden de soevereine commanderij bezet en de katholieke kerken gesloten.

In de verte spiegelt het kasteel zich in de slotgracht. Beken en waterlopen die rond de commanderij samenkomen zijn uitgegroeid tot een brede rivier. De landerijen staan onder een paar voet water. Te ondiep om te bevaren. Te zompig om koeien te laten grazen. Het is zoet en roodbruin van de ijzerrijke oer. Zo gauw het voorjaar inzet zal het opdrogen en een zomer lang prachtig akkerland zijn.

Vlot leidt Ambrosius zijn paard over het drooggevalen spoor. De weg naar het dorp bestaat uit een brede strook modder waar de karrenwielen diepe voren in hebben getrokken. De novice die hem de hele reis vanaf Aken vergezeld heeft blijft steeds verder op hem achter.

“Hendrik?” roept hij over zijn schouder. “Je gaat me toch niet vertellen dat het een jonge man aan kracht ontbreekt om een oude ridder te volgen?” “Excuus heer,” klinkt de

hoge, nauwelijks volgroeide stem van de novice uit de verte, "ik verstond u niet."

Grijzend haalt hij de teugels van zijn witte paard aan. De wortels van een omgehakte boom bieden juist voldoende ruimte om naast het spoor te gaan staan en achterom te kijken. De novice heeft zijn paard maar nauwelijks onder controle. Het arme beest heeft zichtbaar moeite het gewicht van de zwaarlijvige jongeman te torsen. Hoekig sjokt het voort. Het hoofd voorover. Keer op keer wegglijdend in de drassige aarde.

"Weet u zeker dat we langs deze weg het dorp kunnen bereiken? Er moeten toch betere routes zijn? Dit is met geen koets te berijden."

"Een koets?" lacht hij schamper. "Wie of wat zou hier met een koets moeten komen?"

"Mijn broer reist enkel nog per koets."

Met moeite kan hij een diepe zucht onderdrukken. Het wordt een zware opgave om van deze jongen een eervol orderidder te maken. Zelfs paardrijden moet hij nog leren, laat staan dat hij het zwaard kan hanteren. Had hij dat geweten dan had hij landcommandeur Van Bocholtz gevraagd de opdracht deze jongeman tot aan zijn ridder-slag te begeleiden aan hem voorbij te laten gaan. Misschien moet hij Hendrik alsnog voorbereiden op een leven als ordepriester, ver buiten het schootsveld van de Hollandse en Franse troepen. De jongen zou een toegewijd zielenherder zijn. Devoot doet hij iedere ochtend, iedere maaltijd en iedere avond zijn gebeden. Hij kent de catechismus beter dan menig bisschop. In Keulen en Luik wordt dat gewaardeerd. Hier op het platteland koop je er niets voor. Maar goed, wat

wist hij zelf op zijn twintigste? Er is nog genoeg tijd om van de brave Hendrik een ware orderidder te maken.

De novice kijkt hem verwijtend aan. "Het is gevaarlijk zonder versterking door Generaliteitslanden te reizen. Er zwerfen nog altijd staatse troepen rond."

"Kijk eens om je heen. Waar zou de vijand zich moeten verschuilen?" Bulderend van het lachen geeft hij zijn paard de sporen. Water spat op. Hij moet stevig aan de leidsels trekken om te voorkomen dat zijn trouwe metgezel ervandoor stuift. Hij wil niet als een eenzaam dolende ridder voor de poorten van zijn kasteel staan. "Kom Hendrik, laten we gezamenlijk onze blijde intrede maken."

Het is stil als ze het dorp binnenrijden. Een enkel kind staart hen na, stomverbaasd. Jarenlang heeft zich hier geen orderidder vertoond. Nooit zagen zij een zo smetteloos witte mantel. Daaronder glinstert het borstschild en het zwaard dat even lang is als de zwartleren laarzen. Zelfs het paard lijkt in niets op de paarden die het land van hun vaders bewerken. Het witte paard heeft het hoofd nog hoger opgeheven dan zijn trotse meester. Het is mager zonder dat het iets aan kracht lijkt te hebben ingeboet. De zware knollen zouden net zo tegen dit ridderpaard opkijken als de kinderen tegen de hun onbekende commandeur.

De novice met zijn grijze mantel en donkere paard is als een zware schaduw naast zijn majestueuze maagdelijk witte verschijning.

"Heer," lispelt hij, "ik voel dat wij niet welkom zijn."

“Wat had u dan gedacht Hendrik?” sist hij terug. “Dit arme volk heeft vijftien, misschien wel twintig jaar ellende achter zich. Mijn voorganger heeft niets ondernomen om ze te verdedigen. Caspar Ulrich van Hoensbroek.” Hij spuugt de naam van de laatste commandeur uit. “Waar was hij toen roversbendes dit land ontheiligden? Deze arme christenzie-len hebben angst voor alles wat te paard komt.”

In stilte rijden ze verder. De novice is niet gerustgesteld. Hij kijkt of buitenlandse troepen voor hen in een hinderlaag liggen maar durft niet verder te vragen.

Aan de rand van het dorp ligt het kasteel. Onaangetast torent de voorburcht boven het marktveld uit. Kleine vensters houden een oog op de dorpshandel.

Een hoge dijk tussen twee brede sloten brengt hen naar het poortgebouw. De brug is neergelaten. Bij het binnenrijden ziet hij dat het ophalen van de brug onmogelijk is gemaakt doordat beide kettingen van de katrollen zijn geslagen. De rechterpoort ontbreekt. De magazijnen achter het poortgebouw zijn bijna leeg. Alle gebouwen zijn verlaten, al lijken de karrensporen op het binnenterrein nog vers.

De novice kijkt paniekerig om zich heen.

“Heer, laten we terugrijden naar Deurne. Otto de Visschere brengt als het moet zo wat voetvolk op de been. Hij zei vanochtend nog dat we altijd bij hem terecht kunnen.”

“Allemaal beleefdheid, Hendrik. We laten ons niet beschermen door dat uitschot dat De Visschere uit de Peel weet te trekken. Daarbij heb ik mij voorgenomen vanavond in

onze commanderij te overnachten. Of lig je liever tussen de rovers en de Joden in die herberg in Deurne?"

Hij springt van zijn paard. Slaat zijn mantel open om zijn zwaard vrij te maken en pakt een pistool uit zijn zadelholster. Speciaal voor deze reis heeft hij twee handwapens in Luik laten maken. Geen moment heeft hij enige tegenstand gevreesd maar nu slaat de angst van de novice toch op hem over. Hij negeert de jongen, die mokkend bij het poortgebouw achterblijft. Een lange stenen brug leidt omhoog naar de voormalige donjon, dat inmiddels opgenomen is in de voorburcht. De tweede poort naar het imposante hoofgebouw van het kasteel is gesloten. Hij duwt ertegen. Er is geen beweging in te krijgen.

"Ambrosius van Virmundt," schreeuwde hij tegen de kantelen, "commandeur namens de balije Biezen, op last van de Duitsmeester."

Ineens hoort hij hoefgetrappel. Hij kijkt om en ziet de novice de poort uit vluchten. Achter het magazijn beginnen kippen te kakelen. Hij ziet een schim de struiken in rennen. Met getrokken pistool gaat hij eropaf. De schaduw neemt een aanloop maar besluit op het laatste moment niet over de gracht te springen. Bijna loopt hij tegen de gestalte op, die van schrik achterover in het struikgewas valt.

"Ik heb niets gestolen, echt niet." Het is een vrouw. Klein, stevig, een jaar of dertig. Terwijl hij staat uit te hijgen komt ze overeind. "Vergeef me heer, vanochtend vertrokken ze ineens. Ze hebben het laatste meegenomen. Wij wisten niet van uw komst, het was de nieuwsgierigheid, ik zou nooit..."